

Nemzeti Társalkodó

Aprilis 7dik napján 1855.

Mahmud Sultán, 's ministerei.

Azon nevezetes történetek, melyekkel a' mostani török sultán *Madmud* neve kapcsolatban áll, emlékezetessé teszik őtet a' historiában, 's neve felejdékenységekben nem maradhat. *Mahmud* most mint egy negyvenhat esztendőös férfi, közép nagyságu, széles erős vállú, lapos óru, és veres ábrázatu, arcvonásai nem mutatnak annyi eleven tüzeséget mint a' melyeket némely alkalommal kifejtett, tekintete komor, de nem sokat jelentő, maga tartása méltósággal teljes, a' *hárem* imáadásig bámúlja őtet, 's egész külső alkotja tökéletesen megfelel a' török asszony nemnek a' férfi szépségről formált képzetének. *Mahmud* igen jól üli a' lovat, de a' magos párkányzatu és széles kengyelü török nyeregről úgy látszik lemondott. A' sultán mostani öltözete igen egyszerű, és ő magosága ez öltözetben inkább egy draganyos tiszt-hez mint török sultánhoz hasonlít. *Mahmud* udvarnokjai azt állitják, hogy ez a' fejedelem sem a' *Selim* példáját, sem a' szerencsétlenség oktatásait, melyek oly hasznosok az em-

beri nemnek, el nem felejtette, 's bár az ő uralkodása alatt is folytak vér-patakok, de még is közönségesen dicsérik a' sultán mérséklettségét 's nem igen használja azon hatalmat, mit az ország törvényei adnak neki. t. i. hogy minden nap tizen négy személyeket megöletthessen, bőkezűsége pedig oly nagy, hogy a' föld minden bányái sem lennének elegendők adakozásaira. A' sultán mivelte lelkü ember 's a' költészetnek (poësis) nagy kedvellője, az arabs nyelvet és a' törökök miveltebb nyelvet oly ékesen és nagy könnyűséggel szolja, hogy minden bámulja az udvarnál. A' hatalmasságok követői megadják a' sultánnak hogy a' diplomatikai *notákat* vagy hivatalos jegyzeteket igen ügyesen készíti; az ottoman hivatalos írás mód megjobbításának dicsőssége őtet illeti, és már ma nincs meg a' törökök hivatali írásokban azon napkeleti mód, melynek hiu fényje a' a' mai időben igen nevetséges lenne. Mivel minden sultán szokott valamely mesterséget vagy művészetet kiválasztani, melyet gyakorol, *Mahmud* leginkább az *irnoki* mesterséget választhatná, udvarnokai ugyan is csudákat beszélnek a' sultán ékes írás módjáról. Sokan azzal vádolják a' sultánt, hogy a' görög leányok tánczait nagy gyönyörűséggel nézi, 's ezekben nagyobb kedvtöltést tanált mint egy törvényhozóhoz illene. De meglehet engedni ez időtöltést a' nagyurnak kivált ha előtte a' poëtai *Flora* vagy a' *Homer* által annyira magasztalt *Romiaika* tán-

czokat adják-elő. Ezért épen úgy lehet ő derék fejedelem 's vezér példája a' sultánoknak, valamint *Párisban* lehet nagy király és derék miniszter az, ki olykor a' daljátékokat is meglátogatja. A' világ a' nagy embereket, az igazgatásra hivatott férfiakat, kiket magas helyezetek vagy hatalmas lelki tehetségek nagy dolgok végben vitelére szóllított nem örömet látja nyugodni, hasonló az ily nagyoknak életek egy a' nemzetek szemei előtt előadott drámához, melyben minden jelenet a' tárgy kifejlésére készít. E' tekintetben *Mahmud* nem felelt-meg a' közönség várakozásának, mert könnyű azokban hibát tanálni kikre oly sok szemek vannak függesztve, 's ki tudja minő váddal homályosítják most némelyek azoknak dicsőségét, kiknek csak most tömjénezének. A' sultánról is sokan most minden dicséretet levonnának, melyekkel eddig halmozták, sőt némelyek már még a' *jancsárok* elnyomása dicsőségét is megkivánják tőlle tagadni. Azt mondják hogy a' *jancsárok* zendülése lecsendesítése végett június 16kán tartott tanácsgyűlésben, a' sultán legelőbb körül nézte magát hogy tanácsossai közzül melyiknek fejét adhatná a' pártütőknek engesztelésül; azt beszéllik továbbá hogy azon férfiak kikkel a' sultán maga planumát közölte, 's kikre annak kivitelét bizta sokkal inkább *compromittálva* lévén hogy sem vissza léphettek volna, a' sultán akarata ellen kezdték el a'

harczot, a' jancsárok elnyomására 's még is a' *jancsárok* meggyőztetések után minden dicsóságot magának kívánt tulajdonítani, 's ezért *Hussein* basára is irigykedett, kit most a' Duna melletti hadseregnél tart számkivevésben. De ezen beszédek igazságok felől nem lehet kezeskedni, 's ha szintén igaz lenne is hogy a' *jancsárok* zendülése lecsendesítését nem a' sultán kezdette, de ennek bevégzésének dicsósága bizonyoson a' sultánt illeti. Egy megkezdett népzendülés még akkor is midőn javítás a' célja, jól megtekintve csak remény és félelem, kétség- és veszély közt lebeg, és csak akkor mikor bé van végezve, midőn használni lehet annak jótéteményeit leend az bizonyosság, áldás, és csak ekkor érdemli-meg az emberek dicséretét, 's helybehagyását. — Azonban ha elenséges indulatu rágalmazóira nem halgatunk is, annyit megvallanak csakugyan többek kik közlelről ismerik a' sultánt, hogy karaktere nem bir teljes mértékben azon állhatatossággal és tartós türedelemmel, mely nagy dolgok kivitelére elkerülhetetlenül szükséges. Azt is vetik némelyek szemére, hogy terveiben valamint gyönyörüségeiben, kevés következetességet bizonyít. Azt mondják a' sultánról, hogy eddig elő egész élete folyamátját felváltólag az asszonyok, a' tudományok, a' nyilazásban és hadigyakorlatokban tett próbák, foglalták-el. Most már a' francziákon kívül semmit sem lát, semmit sem bámul és semmit sem keres. Gyakran

mondja udvari embereinek: „nézzétek a' francziákat, gyakran és figyelemmel szemléljétek őket hogy töllök tanuljatok emberek lenni.“ — A' törököknek nincsenek inyekre az ily szavak kik semmi idegen nemzetet utánozni nem akarnak. A' nagy úr jól tudja ezt 's nagyon bosszankodik azon törökökre kik cselekedetét helyben nem hagyják és újításait nem követik. A' sultán azt képzeli hogy újításai és a' nemzet mivelődése által Europa figyelmét magára vonta 's helyben hagyását megnyerte, a' franczia journalokból azon czikkelyeket melyek róla emlékeznek kivonatokban magának lefordíttatja, és ilyen czikkelyek olvasása után nagyobbodik az europaiak dicséretét megnyerni kívánó vágyodása, 's a' helyett hogy a' *reform* elkezdett nagy munkáját tökéletességre vinné, azon javításokat ohajtja mindenként kitüntetni melyeket már megkezdett, a' múlt évben e' czélből a' török hadseregen két nagy szemléletet tartott hogy a' francziáknak megmutassa maga hadseregét és a' diplomatikai testnek innepet adjon. Az első tábori szemlélet *St. Stephano* mellett volt. — Hajnalban már az egész sereg a' sikságon állott; a' diplomatikai test, a' fő aszonzóságok és urak hat evezőjü apró hajócskákra szállottak, pompás sátorok voltak kivonva hol minden hatalmasságok követei a' nap égető heve ellen oltalmat tanáltak. A' közfigyelmet főként a' *Reisessendi Hamid Bey* foglalá-el. Meglehet hogy a' *Reisessendi* igen érdemes úr lehet,

de a' ki őtet látja csak azon nagy áldozat-
 jut eszébe, melyet ő az új öltözet viselése ál-
 tal a' reform szellemének tett, mert kinek
 lehetne inkább bő és lebegő köntösre szük-
 sége mint néki, hogy természettől mostohán
 formált külső alkotját fedezhesse? ki ohajt-
 hatná inkább mint ő a' török fő ékességet a'
turbánt hogy lapos és igen' közönséges ar-
 czulatjának bizonyos férfias méltóságot adjon?
 A' *Reiseffendi* a' tábori szemlélet alatt min-
 dég egyenesen állott, mely egy muselman-
 nak mindég nagyon alkalmatlan helyezet, 's még
 nevelte a' minister zavarodását az hogy ne-
 ki ez innepen tisztelkedő szerepet kellett ját-
 szani, az asszonyoknak kezet nyújtani, 's
 mindeniknek valami szépet mondani. Csak
 a' hatalmas nagy *Allah* tudhatja mily nagy
 erőlködésében került az ottoman minster-
 nek az idegen franczia szokásokat, 's társa-
 sági bánás módot hiven utánózni, és urának
 szándékát sőt gondolatját is telyesíteni. A-
 zonban a' gyalogság már fegyverben állott
 és a' hadi gyakorlatoknak kezdődni kellett:
Mahmud is kilépett *st. Stephanoi* sátorából;
 az innepi formaruhában diszlő seregekkel el-
 borított térség távolról igen szép látás volt.
 A' hadi mozdulatok és tábori gyakorlatok
 igen közepszerűleg mentek végben; *Mahmud*
 olykor a' nagy hatalmasságok követeihez for-
 dult, de a' diplomatikai test csak nagyon
 szükön osztotta a' dicséreteket; a' sultán ezt
 látva *Anglia* követjéhez ment 's igen sze-
 rény hangon ezt mondá: „mi még csak u-

jonczok, vagyunk; reménylém hogy lovassá-
 gunkkal jobban meglesz elégedve. — Mi után
 a' katonai gyakorlatok bevégeződtek, és a'
 hadi szemlélet is megésétt a' sultán eltávo-
 zott. A' *Seraskièr* és a' *Kapudán* basa vol-
 tak jelen a' diplomatikai ebéden. A' vendé-
 gek helyét foglaltak, az asztalnál minden fran-
 czia ízlés szerént volt, még az ezüst asztali
 készület is melyet a' franczia követségtől kér-
 tek. Ebéd felett az európai hatalmaságok kö-
 vetei ittak a' sultán egészségiért, s az elkez-
 dett újítások szerencsés kimeneteléért; a' *Se-
 raskièr* pedig pésgő bort ivott; a' jelen volt
 követei uralkodóiért. Ez alatt a' *Mahmud*
 hangász kara franczia és olasz daljátékokból
 különböző darabokat és közben közben a'
Marsellaiset játszá; így végződött a' *st. Ste-
 phanoi* hadi szemlélet. — Ezután kevés na-
 pokkal *Scutari* mellett a' lovasság tartotta
 hadi mozdulatait, a' sátrak azon helyen vol-
 tak felvonva hol régen *Justinianus* hitvessé-
 nek *Theodorának* állott királyi lakhelye; a'
st. Stephanoi hadi szemléleten nem sok os-
 manok jelentek-meg; de a' *Scutari* mellett
 tartott tábori gyakorlat számos nézőket csalt
 ki *Konstantzinápolyból*; a' diplomatikai test
 számára készített sátor pompáson fel volt é-
 kesítve. A' vendégség franczia ízléssel volt
 elrendelve; de ekkor már az orosz követ en-
 gedte által szakácsát és udvarmesterét az in-
 nepélyes vendégségre. A' török szokás nem
 engedi a' sultánnak hogy az asztalhoz üljön,
 de a' vendégség végén mégis megjelent 's

nem tartóztatta-el magát a' nagyur a' hitetlenek társaságától. A' sultán megjelenésével minden szemreá vala' függesztve, és előbb oly zavarodott és félénk is volt a' nagyúr mint azon szomorú játék vagy melodrama szerzője, kit a' darab előadása után erővel a' színpadra állitnak; de csak hirtelen elenyészett zavarodása, sok követekhez szóllott; 's több asszonyokkal igen nyájason beszéllett, annyira hogy közölök mindenik elmondhatta azt a' sultánról mit *Sevigné* asszonyosság mondott *XIVdik Lajosról*; „meg kell vallani hogy ez a' fejedelem, egy uralkodó.“ Ebéd után pompás tűzijáték volt melyben elephantokat, török *moschet* vagy imádság házát tornyostól, a' fél holdat teljes fényjében, és *Rhodus* szigetének *Soliman* általi bévételét 'sat. lehetett szemlélni. A' tűzi játékokból felbocsátott tüzes csillagok közül némelyik a' *holtak mezejére* esett-le, 's ezeknek fényöknél látni lehetett távolban sötételni az osmanok poraik felett emelkedett *Czypus* erdőt. Valamint a' *st. stephanoi* úgy a' *Scutari* melletti hadi gyakorlatot is a' sultán vasárnap rendelte tartatni, hogy a' francziák vagy keresztények annál inkább megjelenhessenek. A' *Scutari* mellett tartott tábori gyakorlat után elküldött a' sultán *Perába* 's megkérdezteté az idegen hatalmasságok képviselőit, ha valyon megvoltak-é azzal elégedve? a' mivelte európaiak, természetesen oly feleletet adtak, melyen a' sultán megnyughatott; de az okosok ítélete, melyet

ki nem mondának oda ment-ki, hogy a' napnyugoti *Európa* helyben hagyását komolyabb közhasznubb és fontosabb igyekezetek által lehet megérdemelni, hogy a' miveltebb nemzetek csinosodott szokásaiban, sok csekélységek és különösségek vannak elegyedve, de a' melyeknek utánozásával nem lehet kezdeni a' hasznos javításokat, hogy *Európa* okosabb férfiai szemök előtt, fény szomj nem igazi nagyság jele, 's végre hogy az igazi dicsőség szerelme nem azon forró vágyból áll hogy minden tetteink mint a' színpadon játszó hős, kitapsoltassanak. — *Mahmudnak* hitsorsossai iránti magaviseletében valami bizodalmatlanság mutatkozik, 's talán azon népszerűsége kíván szert tenni a' keresztényeknél, mit a' törököknél elvesztett. A' nagyur kétségkívül nem esméri azon körülményeket, melyek dicsőségét fenyegetik midőn az európai társaságok változó véleményü itélete alá terjeszti cselekedeteit, és tetteinek bírálását ezeknek kedv változás szerént dicséretet vagy gyalázatot osztogató okoskodásaikra bizza. Ha szintén a' francziák mulékony helybenhagyását megnyerné is, valyon megoltalmazza-é ez a' sultánt a' veszelem idején? 's kitudja valyon nem éppen ez gyűjtene-é újabb veszély telyes felleget feje felében, melyeket osztán az egész nap nyugot sem csendesithetne-le? Bölcsében tenné a' nagyur, ha csupán az osmanoknak kívánna tetszeni, kik egyedül gátolhatják vagy segíthetik őtet nagy befolyásu

tervei kivitelében, mert mindenek felett azon népek hajlandóságát és helybenhagyását kell megnyerni igyekeznünk, melyeknél uralkodnunk kell, és egy nagy fejedelemnek dicsőssége mindég tulajdon birodalmában születik és kezdődik. (folytatása következik).

Találalmányok

45. *Puskapor.* Salétromból, kénekőből és szénből álló elegy. A missionáriusok, és a *Chinai* Historikusok a *Chinaiaknak* tulajdonítják fel találását. *Europában* azonban a közvélemény szerint *Schwartz*, *Berthold Mainzzi* szerzetes esmerete legelsőben a puskapornak erejét, hogy befójtva és meggyújtva megszeplőki a nehéz testeket. Ő is találalmányára csak a történet vezeté a XIII. század végén *Mainczban*. Egykor ugyan is alchymiai próbákkal foglalatoskodván, egy mősárban lévő egyvelegre egy szikra pattant történetből, és az nagy csudálkozására a töröt a levegőbe vetette fel, — és ez által lett fel találója a puskapornak.

46. *Arbotzfa.* — *Dédalus* munkált legelőször Arbotzfát a hajokra, s vászon vitorlákat szegzett reájok. — Talán innen ragadt réa az a mese mintha szárnyakkal repült volna. —

47. *Damascerozás.* *Simmelpusz Péter Solinga* nevű helységbe találta fel a *Damas-*

cirozást, mely a' rendes *Damascusi* aczé-
lal yetekedik. —

48. *Himlő. Tehénhimlő oltás.* A' him-
lő mind a' *Görögöknél*, mind a' *Romaiknál*
esmeretlen volt. A' *Szerescsenektől* ment *Ara-*
biába; a' XI század elején *Egyiptomba*,
a' keresztes vitézek által hozatott *Europába*.
Leggonoszabb fajú a' holyagos, mely mint
az öldöklő angyal *Egyiptom* kisdedeit, a'
gyermeket szokta inkább öldökölni; míg
nem a' himlő oltás által annak dühe erősen
megszelidítettett. A' himlő oltást a' *Török*
orvosok találták fel, de a' *Tehén himlővel*
esmeretlenek lévén, csak a' rendes himlőt
oltogatták, a' mi noha egy felől sok bajjal
's szomoru következtésekkel járt, de másfe-
lől csakugyan megvolt az a' haszna, hogy a'
kikbe béoltották, azokra többé el nem ra-
gadt. *Europába* a' lelkes *Lády Montague*
hozta, ki *Konstantzinápolyba* 6 éves fiában
béoltatta, *Angliába* 1722ben leányába is. Ez
óta a' keresztény orvosok is kezdék követni
a' *Törököket*, 's több királyok tették szoros
kötelességévé az orvosoknak a' holyagos him-
lő béoltását. *Jenner Eduárd* *Berkley* város
orvosa *Glocester shireben*, midőn a' himlő
oltással foglalatoskodnék, azt vette észre,
hogy némely emberekre, kik különösen *Te-*
henekkel foglalatoskodtak, teljességgel reá
nem ragaszthatta a' himlőt. Midőn ennek o-
kai után puhatolódna, a' *Glocester shire* la-
kóssai azt a' *Tehén himlőnek* tulajdonítot-
ták; kik azt állíták neki, különösen a' bar-

mokkal bihelődő emberek, hogy száz éve is van, mióta úgy tapasztalták; hogy a' kik sebes kézzel fejték a' himlős teheneket, reájok ragadt, 's kezeiken, ujjaikon kiseded hollyagotskák támodtak, gyenge hidegleléssel vagy forrósággal; de a' kik ezen keresztül estek többé reájok a' hollyagos himlő el nem ragadt. Tettek ők ez iránt több orvosoknak is jelentést; de egyik sem tette vizsgálódása tárgyává azt. Jenner tehát természetet vizsgálni szerető, 's embereket boldogítani kívánó lélekkel fogott hozzá vizsgálódásaihoz. — Megesmerkedvén a' tehén himlőnek alakjával, nemeivel, tulajdonságaival oltogatni kezdte azt, még pedig elsőben olyanokban, kikre azelőtt sok évekkel ragadt volt-el a' Tehén himlő; de semmiképpen reájok nem ragaszthatta. Tovább ment hát vizsgálódásain, a' tehén himlőt olyanokba oltotta, kikre sem egyik sem másik el nem ragadt volt, a' változásokat megjegyezvén, úgy tapasztalta, hogy egy kis bádjadságból, vagy gyenge hideglelésből, vagy pedig türhető forróságból állottak. Későbbben a' hollyagos himlőt reá akarta ezekre ragasztani, de hiában. Így hét évek alatt több ezer embereken szerencsés probát tévén, 1798ban a' világ eleibe terjesztette találmányát, 's arról vizsgalódásait. Örömmel kaptak minden nemzetek ezen az emberiséggel jóltévő találmányon. A' kormányok kemény parancsolatok által íykeztek ezt a' kázonséges — még is sok miveletlenek előtt gyűlölt — találmányt

közönségessé tenni. — *Jennert* találmányáért mindenfelől méltó megtiszteltetések jutalmazták. Az orosz özvegy czárné 1802ben egy gyemántal és saját irásával tisztelte-meg. Az *Angol* hajóseregbeli orvosok emlék pénzt verettek néki. *London* várossa egy aranytokban küldé-meg néki a' polgári jogot. A' parlament kétszer nyilatkoztatá-ki néki a' nemzet tiszteletét, 's 1802be 10,000, 1807be 20,000 font sterlingel jutalmazá-meg, Az emberiség őt jóltévőjének nevezi. —

49. *Vélin papiros*. *Mongolfier* találta-fel 1785 a' vélin papirost. Mások ennek feltalását *Didot* híres francia könyv nyomtatónak tulajdonítják, — sokan *Baskeville* angol könyv nyomtatónak.

50. *Torpedo*. Ez egy oly machina, mely által az ellenséges hajókat a' vízben, a' levegőbe fel lehet vettetni. Találója *Fulton Robert*.

51. *Útsza tisztító gépely*. *Bostonba Massachusettsnek fővárossába* találták-fel ezt a' műszert, melyhez egy ember és egy ló elég-séges hogy kicsi idő alatt az egész várost megseperje.

52 *Ostromkos* (Aries). Ez a' hajdonkor ostromló eszköze félbolthajtás formájú volt, melyből nagy nyilak vagy kövek szorattak az erősségbe, várókba. *Carthagoba* találták fel.

53. *Gvillotine*. A' francia zendüléskor oly felette szokásba lévő fővevő alkotmány némelyek szerint egy *Gvilolin* nevű *Saintesi* születésű *Párizsi* orvos találmánya, a'

kitől nevezetét is vette; de mások szerint *Guillotín* csak megváltoztatója volt, valósággal pedig *Persa* találmány 's több száz évvel esmeretes már *Europában*.

54. *Siket némák oktatása.* Noha *De l'Épée* előtt már többen is, és sikerrel iparkodtak a' szerencsétlen siket némák szellemi művelésöken, mint *Pedro Ponce Spanyol Benedek* szerzetesse a' XVI században, 's viszont *Pereira* nevű spanyol a' XVIII század elején; de még is ennek feltalálásáért az emberiség köszönete, 's hálája *De l'Épée* leti, ki élte éveit, minden jövedelmét nemes elszánással, a' szerencsétleneken könnyíteni kívánó lélekkel, ennek szentelte-fel. Nemes maga elszánására őt is egy történet vezette: Mint pap elhivattatván egy beteghez készíteni azt az örökkévalóság felé való útzásra, mi után papi tisztét elvégezte volna, a' haldokló ágya körül öszvegyült ház népre fordítá szemeit, mely annak nejből 's hat szép gyermekeiből állott. A' bucsuzó atya utolsó rebegése, intései, áldása mély keserbe meríték őket, 's zápor könnyeket hullatának szemeikből; csak 10 éves fia állott ott megilletődés nélkül, szemmeredve tekintvén szülőinek, 's testvéreinek előtte megfoghatatlan cselekedetekre, olykor olykor fohászodván csudálkozása miatt. A' buzgó pap előtt csudálatos lón a' gyermek hideg magaviselete, 's okairól tudakozódék, 's ekkor tudá-meg hogy az születése óta siket néma. Méjjen megilleté ez a' történet *De l'Épée*

's egy néhány napi gondolkodása után feltette magában segíteni a' szerencsétlenül. Tanítani kezdé tehát 's midőn igyekezetének kívánt sikerét látta, mindenfelől gyűjtött magának ilyen tanítványokat, 's életét ezeknek oktatására szentelte, vagyonával együtt; melyet oly nemes lelküleg költött reájok, hogy ez által magának is sokszor szegénységgel kellett küszködni; 's még is midőn II *Katalin* segíteni akará, csak arra kéréte, küldene birodalmából inkább egy siket némat. Kivánsága volt egy közönséges költségen felállítandó intézet, de a' mit nem érhettem meg. Ma már 72 siket néma intézet létezik a' világon. —

55. *Arnyék rajzolat.* A' Kr. e. a' VIII sz. találta-fel egy *Korinthusi Dipudates* nevű fazekasnak leánya, ki elútazni akaró kedvessének a' gyertya világ által falra vetett árnyékát hirtelen körül rajzolta. —

56. *Pyrometrum* (tűzmérő) 1731be találta-fel *Muschenbrock.* —

57. *Algebra.* Feltalálójának sokaktól *Diophantus* tartatik, ki a' IV században Görög számtudós volt; de mások régebbi találmánynak és *Arab* eredetűnek mondják. —

58. *Lotteria.* A' XVII században találták fel *Genuában.*

59. *Bombardon.* Ezt az elsőben 12 klappenekkel, most azok nélkül készült új hang műszert nem rég találta-fel *Riedl Ventzel* most *Bétsi* pléh hangszer készítő, *Varsóban.* Hangja a' menydörgéshez hasonlít.

60. *Melodrama.* *) Ámbár *Rousseau* jött legelsőben is a' *Melodrama* készítésének gondolatjára, még is feltalálójának *Benda György Gothai* hercegi musika igazgató tekinteteltik, ki amannak céljáról semmit sem tudván *Ariadnéjja* által ezt az egész Európával megkedveltette a' XVIII sz. —

61. *Cythera* és *Lyra* (lant). Némelyektől ugyan egynek tartatott a' *cythera* a' *lyrával*, de hogy nem egy volt, bizonyos. Az első 5 huos muzsika eszköz, *Plutarchus* szerint *Amphion* által találtatott-fel. A' zsidók *Juba*nak tulajdonitják; de a' kikoél a' hárfával igen öszve zavartatik. Ma már közönségesen 6 drot hurt vonnak reá. A' második *Egyiptomba Hermes* által találtatott-fel történetből. A' Nilus partján ugyan is egykor egy kiszáradt béka tekenőre találván, midőn lábával hozzá ért volna, hangot adott. Ennek formájára egy fa eszközt készitvén, feltalálója lett a' *Lyrának*.

62. *Czékla czukor*. Feltalálta egy *Berlini* születésű Természet vizsgáló és chemikus *Achard Fridrik Károly*, 's találmányát 1800ban tette közönségessé. A' Porosz király egy falusi jószágot *Kunert* adott néki *Siléziában*, hol egy tanító intézetet is állított a' czukor készítésre nézve. *Erdélyben* is létezik egy czukor készítő intézet.

*) Ez, oly muzsikai dráma, hol a' beszélő vagy cselekvő személynek érzelmeit a' muzsika törekszik kifejezni, tárgyának kidolgozása *lyricai*, mely jól készületen, bájos hatású a' szívre.